

Dan Ringgaards tale til Marianne Larsen ved overrækkelsen af Den store pris

Taler

Dan Ringgard
Sekretær for Det Danske
Akademi

Dato

25. oktober 2022

Sted

Blox i København

Omstændigheder

Talen blev holdt ved Akademiets årsfest.

Universet vågner

"En morgen, Bodil vågnede, pegede det hele på hende. Hver genstand i sovekammeret, Edith og Ingvars dobbeltseng, det store skab, toilet møblet, især dets spejl, hendes egne hænder og øjne, håret og Ediths skrumpen i køkkenet. Det pegede alt sammen på hende. Frugttræerne flokkedes om pladsen i vinduet. Hun pegede på det alt sammen og kunne det. Med ord."

Sådan begynder Marianne Larsens roman fra 1989, *Gæt hvem der elsker dig*, den første af fire om Bodil, en pige fra en vestsjællandsk landsby. Det begynder med at den treårige eller yngre Bodil opdager sit sprog. Hun opdager at ordene er magiske. Hvis man peger på tingene med sine ord, så peger tingene tilbage. De ser én. Hendes egen krop bliver virkelig, hendes mor, Edith, bliver virkelig, frugttræerne uden for vinduet bliver så virkelige at de må flokkes.

Det er en oplevelse af at universet er reciprokt, at noget strømmer tilbage imod én. Det blik man kaster ud i verden, kaster verden tilbage. Verden kan for eksempel tage skikkelse af en and: "Jeg så en and stå på en søbred. Jeg forstod den and. Og beundrede den som anden i sig selv [...] Dens liv var and. Mit liv var menneske. Det var tilpas virkeligt. Vi stod der. Engang så en and mig stå på en søbred." Eller det kan være en kop:

"mon den kop
der står foran mig
den som jeg har tømt for te
prøver den virkelig
eller bedrager mine øjne mig
prøver den at komme imod mig
for at gøre mig synlig
den har stiliserede ranker med blomster
og fjendtligt sidelænsseende fugle
geometrisk vender de sig imod mig
uden duft i de præcise grønne og blå
og violblomstrede farver
indeni brune striber fra teen jeg drak
eller bedrager mine øjne mig
en kop
for at gøre mig synlig"

Bemærk mariannelarsen-ordet "sidelænsseende". Det gør fuglene lidt livligere. Det får os til at se dem. "sidelænsseende" er det særlige ved dem. Havde de bare set til siden, havde vi næppe hæftet os ved dem. Det er som om ordet selv er ved at vælte, dratte sideværts og tage fuglene med sig i faldet. Det handler om at skabe et forhold til tingene, om at gøre verden levende, at lade den strømme tilbage imod sig. Det kræver at man opdager ordene. Og bliver ved med at opdage dem, genopdage dem digt efter digt efter digt efter digt.

Ordnes medvider

Marianne Larsen udforsker verden gennem ordene. Eller hun udforsker ordene og finder en verden. Hun er ordenes medvider, én som er indviet i en ellers hemmeligholdt viden. Ordnes hemmeligholdte viden. Ordene ved noget om verden som de ikke sådan bare kæfter op om. Man får dem ikke uden videre i tale, ordene. De må ommøbleres før de giver deres hemmeligheder fra sig. Som

nu "sidelænsseende". Eller dejsesæsoner, forventningsafvænnning, udmandet, sprogsomhed, væksyn, livsunøgen, pralerifter, glædesglemt, udhimlet, dukkemalice eller skumvejr. Listen er uendelig. Disse hitte-på-ord forrykker sproget, og dermed vores blik på verden. Man støder på sætninger som "hvad er det for et bjerg der klatrede/ ned ad sine græssende geder" eller "Jeg lytter til drikkende kvæg langt borte i tiden/ før den slags blev til skyer" eller "se på boligkomplekserne/ hvem har fyldt dybet af blå med sådan noget".

Ommøbleringen sker i ordene, i sætningerne og for fuldt udtræk i de enkelte digte. Som nu digtet "Engen":

"engen virker i aften som det egentlige
og det vi snakker om i aften
handler på grund af den
om stængler og rislen og frøer
og insekter og æg og solsorte
og mangel på frygt for arbejdskontrakter
lejekontrakter og andre kontrakter
i aften
lidt borte fra os går børn rundt
med deres voksne i hånden
det er en eng
der står ganske vist en storby på de"

Et økodigt anno 1978. Digtet kaster et omvendt og befriende skær over det som trods alt gror under samfundstvangen, og som man kan se hvis bare man kigger efter fordi børnene jo findes der midt i storbyen med deres voksne i hænderne som om de spadserede på den eng der var engang, og som digtet fremkalder i præsens: Der er stadig en eng underneden.

Sådan vender Marianne Larsens ord med forkærlighed op og ned på alting. Et

digt kan være ”en lys sløring/ af det indbildt forståelige”. En drilsk kritik altså, en upåfaldende rystelse af verdensbilledet hvori noget nyt og endnu ikke helt forståeligt skimtes. Måske er det digte Marianne Larsen tænker på når hun i endnu et af sine mange opvågningsdigte taler om ”mine legetøjsbevidstheder om ingenting med buler i”. Ordene leger med ingenting og det hele i ramponerede og alt andet end højglanspolerede tekster, hvis det da ikke er digtene som slår buler i pænheden, storagtigheden og konventionen. De gør det ved ”at spørge hvem som helst – hvad er du for en poesi?” Poesien findes ikke kun på vers, den findes overalt hvis man bare gider spørge efter den.

Overvirkeligt

Gæt hvem der elsker dig begynder med at barnet Bodil vågner op til verden og ordene. Den næste roman om Bodil, *Fremmed lykke*, begynder også med en opvågnen. Men nu er noget gået tabt. Gymnasieeleven Bodil vågner midt i en drøm og kan ikke huske den:

”Drømmen var blevet forstyrret; flænget og derefter klappet sammen som en spindelvævstynd masse omkring hendes hoved og krop. Hun var fanget i de gennemsigtige rester af noget hun havde drømt. Det føltes som om hun havde drømt sit liv – og glemt det.”

Man får en verden, og man mister en virkelighed. Drømmenes virkeligere virkelighed tages fra én hver morgen, og resten af dagen og livet går med at finde på måder at vinde den tilbage. Marianne Larsens måde er at skrive digte. Drømmeriske digte. Overvirkelige digte. Digte som spinder og væver en højere virkelighed. Eller de bakser med i det mindste at få gnedet den klistrede fluefælde af fjæset for bedre at kunne se det alt sammen. Det der nu er. At digte er også at vaske øjnene.

At vågne på den gode måde er at være ”i drift med sølvhavsflyvere/ og drømninger vævet ind i det tynde slør”. Det er endnu ikke at have samlet sig: ”Da jeg vågnede/ var jeg omkringfarende/ atomer/ der måske måske ikke/ samlede/ kroppen op på vejen”. Dette ”Vågneri” kan i heldigste fald fortsætte dagen igennem forstår man på digtet med den titel, fordi man hele tiden bevæger sig ind i nye foranderlige tilstande. Der er åbne døre mellem drømmene og dagsverdenen. Et festklædt par ”krydsede med dødsforagt en trafikeret gade/ jeg tænkte:/ de skynder sig for at nå ind i min drøm i nat” Der findes barndomserindringer ”jeg til stadighed kan høre [...] i drømme om natten”, står der i et digt som begynder: ”Jeg går med min mor i den ene hånd og små klokkeblomster til farfar under jorden i den anden og resten af livet i den tredje.”

Men der er også dage hvor spindesvævet klæber til ansigtet og kroppen: ”depressionens indbyggere kaster stivelse ud i luften/ med deres blikke// jeg bliver indfanget af stedernes klistrede masse/ karusseller sidder fast i det svimlende”.

Umærkelige mirakler

Disse døre til drømmene, som digtene også er, strejfer et større metafysisk rum. Ofte med barnet som vejviser:

”jeg gik en tur som barn
og kom til en bakke med blomstrende
abeblomster og gudeblomster
over bakken hang et reb
ned fra dét tomme
(jeg blev høj af ikke at kunne rumme)
jeg greb fat om rebet

bandt det om livet
og trak det efter mig

det gør jeg stadigvæk"

Man prøver at se det for sig: barnet og nu også den voksne digter med rebet om livet, rebet som forsvinder op i det blå. Et reb der hænger på en bakke lover død, men den tomhed der følger, er løfterig, den gør én høj. Barnet og rebet er forbindelsen til den store tomhed uden hvilken man lige så godt kunne hænge sig. Den samme sære vægtløshed genfindes i parabelen "Oplevelse af støv":

"Jeg husker ikke de nærmere omstændigheder, men der faldt støv ud af mig. Mit støv ramte et råt bræddegulv, varsomt, som bar hvert støvfnug sit barn på armen. Jeg mener, det var en skelsættende oplevelse, som jeg stadig lever højt på."

Uhyggeligt at "der faldt støv ud af mig". Men lækagen er poetisk "som bar hvert støvfnug sit barn på armen". Først uhyggeligt, så poetisk og til sidst bare ligefremt konstaterende: "Jeg mener ...". Så mange toneskift på så kort tid. Digtet efterlader mig med fornemmelsen af at noget umærkeligt og mirakuløst har fundet sted midt i ødelæggelsen.

Politiske digte

Vi forlod gymnasieeleven Bodil idet hun vågende og mistede drømmens virkeligere virkelighed. I romanseriens tredje bind, *Galleri virkeligheden*, vågner hun op til en mere håndgribelig realitet. Som Mikkel Thøgersen i *Kongens Fald* stikker hun som nyankommen universitetsstuderende "hovedet ud af et tagvindue" i København og opdager at det overvirkelige ikke er forbeholdt drømme, det kan også eksistere nu og her. Hvis man er ung, lige kommet til

storbyen og ens kæreste ligger og sover i værelset bag én. Bodil er lykkelig lige der. Hun står og kigger ud over samfundet. Hun opdager efterhånden at hun er en del af et stort og konfliktfyldt fællesskab. Marianne Larsens digte er politiske, næsten fra begyndelsen af.

Det begyndte i *Hvedekorn* i 1969. Den første af foreløbig otteogfyrre digtsamlinger hedder *Koncentrationer* og udkom i 1971. Den begynder så mariannelarsensk som man overhovedet kan tænke sig med et ”Goddag, mit navn er op ad trapperne”. Læs de skizofrene prosadigte i *Koncentrationer*. De virker spritnye. Personerne, eller skulle jeg sige pronominerne, er fanget i kulrede spejlinger og ombytninger. De befinder sig i andres hjerner og har svært ved at finde ud.

Halvfjerdsere var produktive *to say the least*. Sytten digtsamlinger på ni år. I *21 digte* producerer den modernistiske metaformaskine ord grebet ud af den fremmedgjorte kapitalistiske virkelighed, ord som ”sindets råvaresystem” eller ”pauser/ i adfærdssne”. Magtens og mediernes møgsprog får fuld skrue i *Billedtekster* der bærer genrebetegnelsen ”uskønskrifter”. Gækken slås løs i ord og tegninger i den lille *Noget tegnet syv gange*. *Cinderella* taler kvindesag, dels på de store linjer på arbejdspladsen, men også om de små overskridelser (eller overskidelser som jeg kom til at skrive), ubehaget i baren hvor sjofelheder imod bartendersken omtales som ”et sociologisk godkendt fænomen”, imens en anden kvinde i et andet digt kan de reaktioner hendes udseende fremkalder, ”udenad” og til kvalmegrænsen.

Fællessprog drømmer om sådan et, et sprog af ”Spontane felter/ signaler for tilkobling – og/ koblen fra”. *Sig det enkelt* hedder en digtsamling fordi digtet skal tale til fællesskabet og lige ud af posen. Her findes kolonikritik som kønskritik side om side med elskende dybhavsdykkere. *Sætninger* er et højdepunkt, en højoktan sprogomvæltende skrift fræset op i to spor, et som følger en anonym kvinde på sin daglige tur til arbejde, og et sprogkaotisk spor som måske er det virvar der bare vokser i kvinden jo mere hun forsøger at passe

ind. *Aforismer* siger det igen helt enkelt. Det er korte beskeder skrevet med plakatversaler. Her er tre på en gang tidstypiske og højaktuelle:

"PRØV ENGANG
AT SIGE EN AF DE KAMPE DU FØRER
HVER DAG HØJT
BARE EN AF DEM
MEGET MEGET HØJTMENNESKETS BEVIDSTHED ER MÅSKE IKKE
FUNDAMENTAL SOCIAL
MEN MENNESKEKROPPEN ER
HUDEN ER SOCIAL
ØJNENE KAN IKKE LEVE ISOLERET FRA
ANDRES
RET LÆNGE AF GANGENSHE WANTED TO MIND-FUCK ME
I SAID OK"

Det politiske og det eksperimenterende er integreret i Marianne Larsens halvfjerdsdigting. Det er de fordi digtet må vriste sig fri af magtsproget. Én strategi er at tale enkelt og råbe budskabet ud over gader og stræder, men digteren kan også tale mærkeligt som i *Sætninger*. Eller også – og det blev den dominerende strategi i de følgende årtier – kan hun vælge mere underfundige måder at drille magt- og vanesproget på eller vride på det i al utilforladelighed.

Det politiske forsvinder ikke. Der er stadig digte om "Kvinderne der syer vores tøj" under kummerlige arbejdsforhold og i en umenneskelig hede. "De vil bare sne" læser vi. Der er en parabel om "Small-touching". "Hvad nyt er der i det", spørges der. Et digt med hippietitlen "Love-on" foregår på et møntvaskeri. Det er lige så surrealistisk som det er socialrealistisk. Eller den her frise med titlen "Soldaterfamilie": "De er samlet i en stue i tavshed./ Der er én tavshed for lidt./ Telefonen ringer."

Et fortløbende arbejde

Det imponerende antal digtsamlinger og de fortsatte formvariationer samling efter samling giver indtryk af det at digte som et fortløbende arbejde. Digtenes uskrømte måde at være i verden på trækker i samme retning og vidner om at skriveriet er noget man gør midt i tiden. Det virker som om det at skrive for Marianne Larsen er som at trække vejret. Godt nok er det sværere at skrive end at trække vejret. Man skal tænke mere over det, og det kræver øvelse og evne til fornyelse. Men at trække vejret ordentligt er heller ikke nogen enkel sag. At trække vejret er at tage verden ind. At trække vejret er *til stadighed* at tage verden ind. Så langt holder sammenligningen. Marianne Larsens digte formår at være sjældne og ligetil i et hug. Som al god poesi omfatter de det hele.

”Pigen der var født med anlæg for surrealisme” hedder et digt. Det er ubestrideligt at dagens prismodtager er begavet med netop den evne. Men det skulle vise sig at hun havde anlæg for meget andet også. Det er for summen af sine drømmeriske, sjove, foruroligende, revsende, og frem for alt tilstedeværende tekster at Marianne Larsen i dag får Det danske Akademi store pris. Tillykke med prisen.

Kilde

danskeakademi.dk

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Prisuddelingstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/dan-ringgaards-tale-for-marianne-larsen-ved-overraekelsen-af-den-store-pris>